

VRIENDENBRIEF 25

jubileumnummer: 25

redactieadres:
Pompstraat 17
5481 BL Schijndel
jaargang 7
zomer/herfst 2008

HET BESTUUR VAN DE STICHTING VRIENDEN VAN

Beste Vrienden, omdat dit nummer een terugblik is, ziet u hier uw bestuur met de toekomst nog voor zich!

voorzitter

*paul van den acker
trekt de kar*

bestuurslid

*annemarie cornelissen – verweij
koestert al vroeg het eigen bezit*

bestuurslid

*jan geerts
geeft sturing aan ... ?*

“VRAAGGESPREK MET JAN HEESTERS”

Nadat in de afgelopen zeven jaargangen vele vrienden van Jan Heesters aan het woord zijn geweest, is het me eindelijk gelukt de kunstenaar zelf te spreken te krijgen! Lange tijd heeft Petrus de boot afgehouden met het (zwakke) argument dat Jan moest rusten na zo'n ontzettend actief en creatief leven. Maar voor dit jubileumnummer wilde hij wel een keer zijn fiat geven. Jan zelf was maar al te graag bereid terug te blikken.

Meneer Heesters, u hebt uw woonhuis aan de gemeente geschonken met het doel er een museum van te maken. Vindt u dat er goed met uw nalatenschap is omgegaan?

Allereerst vind ik het geweldig, dat ik nu zelf eens mijn verhaal mag doen. Ik sta eerlijk gezegd al die tijd al te popelen, vertellen heb ik altijd graag gedaan.

Zoals jullie al weten, was ik zeer gehecht aan het huis waar ik geboren ben en gewerkt heb, onder het motto: My home is my castle. Daarom ben ik zo blij dat de sfeer van het huis bewaard is gebleven. De bezoekers kunnen nog steeds het oude, cultuurhistorische karakter van ons oude patriciershuis ervaren en ik heb tot mijn grote vreugde gemerkt dat zij zich er even teruggeplaatst in de tijd voelen temidden van mijn werk en bezittingen. Ze

genieten dan van de sfeer en stijl uit vervlogen dagen. Zo heb ik het bedoeld, dus daar ben ik heel blij mee.

Die recente uitbreiding, dat nieuwe en heel moderne paviljoen in de tuin moet u toch wel aan het hart zijn gegaan? U had zo'n prachtige tuin!

Nou, het heeft wel wat jaartjes gevegd, van Peetooms tot Kooymans, voordat het zover was! Toen men dan eindelijk begon met die nieuwbouw heb ik op het punt gestaan om och dat kon niet meer! Ik vreesde dat mijn grote bloemen- en bomenhof, waar ik zo vaak heb geschilderd, totaal zou verdwijnen. Maar toen het paviljoen gereed was, heb ik me verbaasd over de prachtige aansluiting met het woonhuis en het harmonieuze contrast van de gebouwen: elk gebouw heeft zijn eigen sfeer, passend bij zijn tijd en ja de tuin, ja die glorieert nog steeds, zeker met al die beelden, als er tenminste geen gestolen worden. Blijf ook smullen van de noten en de kersen, die hebben jullie dik verdiend!

Het pleziert me enorm dat mijn atelier is herrezen. De sfeer is er bijna terug, ik mis nog wel een beetje de warmte van de haard. Al met al, met deze uitbreiding

heeft de gemeente Schijndel blijk gegeven van waardering voor de kunst. Het museum heeft meer cachet gekregen Nogmaals, complimenten!

Meneer Heesters, Hoe vindt u dat het museum tot op heden heeft gefunctioneerd?

Er is veel gebeurd de afgelopen jaren. In de beginfase heb ik 't wel eens betreurd dat het museum zo weinig geopend was, maar alle begin is moeilijk. Maar gaandeweg is daar veel verbetering in gekomen, zeker na de restauratie. Er zijn prachtige exposities geweest, niet alleen van mijn werk maar ook van vele vrienden en tijdgenoten van mij. Dat jullie nu bijvoorbeeld weer werk van Marinus Dillen hebben hangen; wat is dat lang geleden dat we met zijn zelfbouw-woonwagens schilderend door Nederland trokken! Ik werd voor Jezus uitgemaakt met mijn lange baard! Op zijn (en mijn) oude dag schreef hij me nog vanuit Duitsland en hebben we elkaar nog ontmoet in Schijndel.

Wat ik ook geweldig vond was die tentoonstellingen 'Terug op het nest'. Ik hoefde niet te leven van de verkoop van mijn werk maar het gaf me toch elke keer opnieuw veel voldoening, en Maria ook, als ik weer wat verkocht; en dat was toch heel wat in de loop van de jaren. Dat jullie dat weer een keer bij elkaar hebben gebracht in een expositie, ja geweldig. Wat mijn hart eveneens heeft verblijd, was de overzichtstentoonstelling met hoogtepunten uit mijn oeuvre vorig jaar. Dat dat grote doek met mijn jonge vrouw Maria lezend aan tafel in de goei kamer weer even te zien was op de plaats waar ik het in 1950 schilderde, ontroerde me diep. Jammer dat het weer weg moest uit ons huis!

Op het ogenblik wordt een aantal topstukken van uw oud-leerling Kees Bol geëxposeerd in het paviljoen.

Ja, ja dat doet me enorm deugd, die expositie van mijn oude Keesje. En dat hij nog bij de opening aanwezig was! Ik ben 89 geworden - wij schilders worden vaak oud - maar Keesje steekt me de loef af met al zijn vitaliteit op zijn 91^e! Ik heb genoten van de toespraak van zijn kleindochter over zijn tijd hier bij mij in het atelier. Dat was overigens een drukke tijd: het was oorlog, mijn geliefde zus Marie was nog maar net overleden en ik had een neergeschoten piloot op zolder in huis. Dat Keesje zich zo goed als schilder zou ontwikkelen, met een heel eigen aanpak, had ik wel verwacht: vanaf het begin heb ik hem veel vrijheid gegeven en o.a. naar levend model laten schilderen. We zijn vrienden gebleven voor het leven en Keesje heeft me geweldig bijgestaan bij de dood van Maria.

Ik ben blij dat de mensen op het ogenblik in het museum kunnen genieten van de kunst van mijn vrienden; werken die ik in de loop der jaren verzameld heb, vaak door ruil tegen eigen werk. Ik miste wel mijn *Slapend meisje* van Isaac Israëls dat Dina aan het museum in Oss heeft geschonken. Lang niet iedereen van mijn vrienden heeft een eigen museum gekregen, dus ik voel me bevoorrecht! Ik ben wel een keer vreselijk geschrokken, toen jullie oud-voorzitter Ron Stroomer plots, het museum

binnentredend, keihard "Jaaaaa" riep. Ik was net in een felle discussie gewikkeld met Vincent over de vraag wie van ons twee nu het mooiste vogelnestje geschilderd heeft!

Wat vindt U, wordt er voldoende publiciteit gemaakt voor het museum en uw oeuvre?

Nooit heb ik kunnen bevroeden, in de verste verte niet, dat mijn werk nog zoveel aandacht zou krijgen. Steeds weer nieuwe exposities, persberichten, promotie in jullie Vriendenbrief en bij lezingen in het Lodewijkkerkje, dat alles heeft mijn kunst bekender gemaakt. Ik ben een lange weg van opleidingen en studiereizen gegaan, Wilma van Giersbergen heeft daar over geschreven en verteld in jullie kerkje. Alles is uitgemond in het museum, dat de laatste jaren steeds meer op kunst is gericht, mijn droom wordt al aardig gerealiseerd. De nieuwe conservator gaat heel voortvarend te werk, chapeau!

Met trots las ik in het landelijk museummagazine over 'ons' museum, mijn werk werd besproken naast dat van Rembrandt! Dat mijn aquarel van de Maas bij Engelen werd opgenomen in de museumagenda 2007 streelde ook mijn eierzucht. Ik heb me altijd bescheiden opgesteld, maar stiekem had ik hoge ambities! Daarom kijk ik nog wel uit, als ik even onbescheiden mag zijn, naar een mooi boekwerk met grote kleurige reproducties van mijn beste doeken.

Heeft uw werk naar uw idee voldoende erkenning gekregen?

Mijn werk is altijd wisselend beoordeeld. Mijn vriend en collega Bauwens heeft veel over me geschreven, hij was lyrisch over mijn creaties. De Amsterdamse kunsthandelaar Siedenburg heeft me flink gepromoot. Ge weet, dat ik overal, waar ik ook kwam, al was het bij een bruiloft, naar potlood en penseel greep om te werken. Dan is het goed te weten dat het niet voor niets was, mijn werk is niet onopgemerkt gebleven. Door de vele museumactiviteiten blijft er veel aandacht voor mij bestaan. Ik vind het jammer dat sommige mensen mijn etsen hoger aanslaan dan mijn olieverven. Maar mijn oude vriend Ben Peters had gelijk: de mensen praten elkaar een beetje na. Natuurlijk heb ik ook minder geslaagde doeken gemaakt, maar dat geldt voor iedere schilder. Maar mijn overheersende gedachte is: met zo'n museum met een depot vol van mijn scheppingen voel ik me de koning te rijk!

Hoe voelt het dat u waarschijnlijk al vrij snel uw huis moet delen met Dorus van Oorschot?

Och, we waren te verschillend om vrienden te zijn maar we respecteerden elkaar wel. Ik ben nog eens met Maria naar Rotterdam gereden om een vernissage van zijn werk bij te wonen. Hij heeft heel mooie dingen geschilderd en zijn wieg stond toch ook in Schijndel, dus laat hem er gerust bijkomen. Ik vond het destijds vreselijk voor hem, dat hij zijn zoon Maarten, die een grote aanleg als tekenaar had, zo jong nog, moest verliezen. Over kinderen gesproken, Maria en ik hebben het vaak

betreurd dat we kinderloos zijn gebleven maar daar is Schijndel nu goed mee! Ik heb altijd van kinderen gehouden, net als mijn vader Dorus.

U moet overigens niet vergeten dat een aantal werken van kapelaan Woestenburg zich ook al in het museum bevinden. Daar ben ik blij mee. Ik heb in de oorlog veel met hem te maken gehad, niet alleen vanwege de pilotenhulp en andere onderduikers maar ook vanwege onze liefde voor het tekenen en schilderen. Wat was die man moedig in de oorlog!

Meneer Heesters, u had veel vrienden en contacten vooral buiten Schijndel, kunt u daar een verklaring voor geven?

Vergeet niet dat ik vaak op pad was om te tekenen en te schilderen. Al vanaf 1932 reed ik met mijn mobiele atelier naar schilderachtige plaatsen. Daarnaast gaf ik tot mijn 65^e in 1958, tekenlessen in 's- Hertogenbosch. Her en der verspreid in het land had ik diverse vrienden en goede kennissen. Met mijn Mercedes konden we die allemaal gemakkelijk bereiken.

Daar waren vrienden als Aad van Dorsten, de schilder Theo Swagemakers, Arie Baggerman met wie ik werkte aan de Linge, Kees Bol, prof. Schmutzer, Joop Siedenburg en vele anderen. Aan Hein Siedenburg leende ik mijn Mercedes uit aan het eind van de oorlog, ik kreeg hem volkomen afgejakkerd terug, zodat we later nogal eens met pech stonden onderweg, we hebben er veel

malheur mee gehad. Later heb ik mijn oude trouwe Wolseley aan Gerard Scholten overgedaan, die tenslotte bereikt heeft dat we nu over het museum kunnen praten. Hem moeten we dankbaar zijn dat hij mij en Maria heeft weten over te halen tot het legaat.

Maar goed, we waren op veel plaatsen welkom, ook in België, waar vriend Tom Heijman, de witheer, ons geïntroduceerd had. Daar had ik ook contact met de grote Permeke en Walter Vaes. We sliepen vaak in kloosters, die we als het even kon met een bijdrage financieel probeerden te steunen. Maar in het algemeen ben ik niet zo'n gezelligheidsmens, eerder wat ingetogen, met plezier van binnen.

Meneer Heesters, Petrus staat al te wenken, mag ik U hartelijk danken voor dit gesprek! Wilt u nog iets toevoegen, wat ik misschien vergeten ben?

Ja, graag wil ik jullie allen, het gemeentebestuur, de conservator met al haar vrijwilligers – die doen veel nuttig werk! - en de stichting Vrienden van het museum met al zijn steunende leden, hartelijk danken voor jullie inzet en liefde voor het museum. En een extra woordje van dank voor de bloemen op ons graf elk jaar! Vergeet ze niet water te geven! Ik wens jullie heel veel succes voor de toekomst, het ga jullie allen goed, vaarwel!

Jan Geerts

JAN HEESTERS KUNSTENAAR VAN ZIJN TIJD

Mede dankzij het werk van de Stichting Vrienden van het Museum Jan Heestershuis is veel informatie over het leven en werk van Jan Heesters vastgelegd. In dit artikel voor de 25^e vriendenbrief wil ik hieraan een bijdrage leveren. Mij is gevraagd twee favoriete schilderijen van Heesters te kiezen en hierover mijn gedachten op papier te zetten. Deze vraag heeft mij niet alleen aangespoord om vanuit mijn persoonlijke smaak naar zijn oeuvre te kijken, maar ook om een link te leggen tussen Heesters en kunsthistorische thema's die mij persoonlijk bijzonder interesseren.

Voor het raakvlak tussen kunst en geschiedenis boeit mij. Hoe reageerden mensen op nieuwe ontwikkelingen in de kunst? In dit artikel wil ik ingaan op de volgende vragen: In welke tijd leefde Heesters? En welke ontwikkelingen in de kunst waren voor hem en voor zijn werk belangrijk? Ik beperk mij in dit artikel tot zijn vroege jaren. In de loop van het verhaal komen twee schilderijen aan de orde die tot mijn persoonlijke favorieten behoren.

Tegenstellingen

Jan Heesters (1893-1982) werd geboren “op het breukvlak van twee eeuwen”. Zo bestempelde historicus Jan Romein de westerse wereld rond 1900. Het idee dat de mensen aan het eind van de negentiende eeuw in een soort overgangperiode leefden, was wijd verspreid. Er werd gesproken over een *fin de siècle*, een eindtijd, een periode van decadentie en verval. Maar de periode werd tevens

een *belle époque* genoemd, een mooi tijdperk. Men stond klaar voor een nieuw begin.

De grote tegenstelling in de benaming van de tijd rond 1900 is niet de enige; het was een periode vol tegenstellingen. Tegenover de bloeiende economie stond het feit dat de armoede onder arbeiders als een steeds groter onrecht werd gezien. De vrede bleek niet zo stabiel te zijn als werd gedacht. De bewapeningswedloop ging maar door en leidde uiteindelijk tot de Eerste Wereldoorlog. Hierdoor kreeg het rationalistisch en positivistisch wereldbeeld, dat door de opkomst van wetenschap en techniek was ontstaan, veel te verduren. Mensen bleken niet altijd rationeel te handelen. Er ontstond twijfel over het bestaan van objectief vaststaande religieuze, intellectuele en morele waarheden.

Geen trucjes

De kunst sloot aan bij deze ontwikkelingen. Verschillende kunststromingen reageerden op elkaar. In de tweede helft van de negentiende eeuw begonnen kunstenaars in Frankrijk ‘realistisch’ te schilderen. Het was een stijl die de eigen tijd zeer serieus nam en de schilderkunstige traditie minder belangrijk vond. Dit werd duidelijk in de onderwerpeuze. Realistische kunstenaars kozen geen verheven historie als thema voor hun schilderij, maar een

alledaagse gebeurtenis of landschap. Zij wilden op een objectieve manier de realiteit weergeven, zonder verhalend of moralistisch te zijn. Ook in hun manier van schilderen lieten zij bestaande conventies los. Ze wilden geen “trucjes” uithalen om bijvoorbeeld diepte in het schilderij te laten ontstaan. Het publiek moest in eerste instantie niets hebben van deze schilderijen met hun alledaagse onderwerpen die zonder traditionele schoonheid werden weergegeven.

Kunstenaars die in Nederland realistische schilderijen maakten, verenigden zich in de jaren tachtig van de negentiende eeuw binnen de Haagse School. Deze kunstschilders, zoals Jozef Israëls en Jacob Maris, kozen vaak landschappen of dorpscènes tot onderwerp. De jongere generatie in deze tijd, die wel de Amsterdamse Impressionisten (bijv. Isaïc Israëls en Floris Verster) werden genoemd, ging nog een stapje verder. Zij wilden kunst maken die voortkwam uit hun persoonlijk gevoel. De persoonlijkheid van de kunstenaar, de expressie van zijn gevoel, werd zo steeds belangrijker in de kunst. Vincent van Gogh werd in deze tijd voor velen een voorbeeld. De zichtbare werkelijkheid was hierbij altijd nog wel het uitgangspunt.

Andere kunstenaars gingen de werkelijkheid steeds abstracter weergeven. Er werden nieuwe manieren gevonden om ervaringen te verbeelden in de formele kenmerken van de schilderkunst, dus door middel van kleuren, lijnen en vlakken. Rond 1910 noemde een kunstcriticus in Parijs de werken van Georges Braque voor het eerst “kubistisch”. De kubisten brachten de werkelijkheid terug tot essentiële vormen om een harmonisch schilderij te maken. Nog later liet een aantal kunstenaars de werkelijkheid helemaal los. In 1917, het jaar dat Heesters aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten voor het eerst schilderonderwijs kreeg, werd bijvoorbeeld de kunstenaarsgroep ‘De Stijl’ opgericht, waarin de abstracte kunstenaars Piet Mondriaan en Theo van Doesburg actief waren.

Niet voor in de salon

Wanneer je op de kunstgeschiedenis terugkijkt, is het gemakkelijk om er een model van te maken, waarin de ene kunststroming de voorgaande weer opvolgt. De werkelijkheid is echter veel minder eenvoudig. Kunststromingen bestonden naast elkaar. En het duurde lang voordat nieuwe stijlen hun weg hadden gevonden naar de gewone burger. Aan het begin van de twintigste eeuw werd nog volop gediscussieerd over het realisme van de Haagse school en over de kunst van Van Gogh. Kunstcritici hadden moeite met kunst die “zomaar” de rauwe werkelijkheid weergaf. In kunst moest schoonheid en harmonie terug te zien zijn. Vaak vonden zij dat de zichtbare werkelijkheid wel op een subjectieve manier door de kunstenaar weergegeven mocht worden, maar dat de kunstenaar die alledaagse realiteit op een hoger plan moest tillen. Hij moest op zoek gaan naar rust en evenwicht in de werkelijkheid.

Voor veel mensen was het moeilijk om het werk van Van Gogh echt te waarderen. Hij had weliswaar op een

authentieke manier zijn gevoel bij de werkelijkheid verbeeld, maar uit veel van zijn werken sprak rusteloosheid en geen harmonie. Maria Viola, een katholieke kunstcritica die belangstelling had voor moderne kunst, schreef in 1911 over dergelijke expressieve kunstwerken, dat ze gezien moesten worden “*niet als schilderijen om uw salon mee te meubileren, maar als in lijn en kleur uitgevoerde vullingen van een vlak: ge zult er een gloed in vinden die u boeit*”. De nieuwe, moderne schilderijen boeiden wel, maar het ging echt te ver om ze boven de bank op te hangen.

Vakmanschap

Omdat de vader van Jan Heesters wagenmaker was, werd het tekkentalent van Heesters vanaf het begin in een technisch kader geplaatst. Hij kreeg vanaf 1906 onderwijs aan de Koninklijke School voor Nuttige en Beeldende Kunsten in Den Bosch, zodat hij later de zaak van zijn vader over kon nemen. Tot 1917 bleef de nadruk in zijn opleiding liggen op de technische tekenvaardigheden. Daarna kreeg Heesters aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam schilderlessen met het doel kunstschilder te worden.

De lessen aan de academie stonden in een oude traditie. Schilderen was een te leren vakmanschap. Leerlingen leerden de mens, het landschap en stilleven perfect weergeven. Vakken als proportieeler en anatomie waren dan ook zeer belangrijk. Vooral aan het nauwkeurig natekenen van het menselijk lichaam werd veel aandacht besteed. De nieuwe ontwikkelingen in de schilderkunst speelden op de academie nog geen rol. De te leren technieken waren veel belangrijker dan de expressie van de kunstenaar.

Studiereizen

Ook in Parijs, waar Heesters in 1922-1923 verbleef en les kreeg, bestond de traditionele naast de vernieuwende schilderkunst. Maar het was onmogelijk om in deze stad voorbij te gaan aan de moderne stromingen in de kunst. Parijs was het centrum van de moderne kunst; hier kwamen allerlei kunstenaars samen. Ook Heesters moet onder de indruk zijn geweest van de expressie en abstractie in de werken van deze kunstenaars. We weten dat hij in internationaal gezelschap verkeerde, maar het is onduidelijk welke kunstenaars hij precies ontmoette. Wel kunnen wij soms in zijn kunstwerken zien door welke kunstenaars en stromingen hij zich heeft laten inspireren.

Na zijn verblijf in Parijs reisde Heesters naar Noord-Afrika. Daar schilderde hij in 1923 het werk ‘Café des Nattes in Sidi-Bou-Said’, dat bij dit artikel is afgebeeld. We kijken met een man in rode mantel mee naar het straatbeeld van een stad in Tunesië. Zijn blik is gericht op twee mensen die komen aanlopen vanaf een grote trap, die naar de eerste verdieping van een gebouw leidt. Achter het gebouw staat een moskee. Op het pleintje voor de gebouwen is het druk met mensen. Het is een sprekend schilderij, waarin Heesters gebruik maakt van heldere kleuren. Vooral op de voorgrond contrasteren de felle kleurvlakken: het rood, groen en geel van de mantels, het

bruin van de ezel en het oranje van de sinaasappels die te koop worden aangeboden. Op de achtergrond zijn ook gebouwen in vlakken naast elkaar gezet. De compositie is eenvoudig; het schilderij is opgebouwd vanuit een verticale en horizontale lijn. Aan de linkerkant wordt dit doorbroken door de schuine lijn van de trap, aan de rechterkant loopt een schuine lijn van de schaduw van het gebouw. Hierdoor ontstaat de kijkrichting die ik bij de beschrijving van het werk volgde.

In het schilderij valt de invloed van moderne kunstenaars op. Heel opvallend is de overeenkomst met een aquarel van de expressionistische en kubistische kunstenaar Auguste Macke (1887-1914): *'Blick auf eine Moschee'*. Hierover zegt Wilma van Giersbergen in haar scriptie over Jan Heesters: *"Heesters gebruikte ook geometrische vormen voor het café en de minaret"*. Daarnaast werkte hij met kleurvlakken. Opvallend is vooral het rode kleurvlak van de persoon op de voorgrond. Deze centrale figuur is door het beeld rigoureus afgesneden, iets dat we maar weinig in traditionele kunstwerken terugzien. Het kleurvlak is hier belangrijker dan de weergave van de mensfiguur.

Heesters liet zich beïnvloeden door moderne kunststromingen, maar hij liet zijn academische lessen niet los. Hoewel niet alle voorwerpen op het schilderij gedetailleerd zijn weergegeven, is het werk veel realistischer dan bijvoorbeeld het werk van Macke. Ook zit er veel meer diepte in het schilderij. Heesters gebruikte vooral moderne elementen om de harmonie in zijn realistische schilderijen te versterken.

Harmonie

Twee jaar later, inmiddels weer terug in Brabant, schildert Jan Heesters het schilderij *'De koolsnijdsters'*. Het is avond. Twee vrouwen lopen, een beetje glibberend, met een mand vol kool door de sneeuw. Ze hebben hard gewerkt. Hoewel het winter is, heeft de ene vrouw de mouwen opgestroopt. Ze zijn moe. De hoofden zijn gebogen, berustend in het feit dat ze nu eenmaal hard moeten werken voor hun bestaan. Tussen de vrouwen in, zien we nog twee andere vrouwen aan het werk. Hoewel het harde bestaan wordt weergegeven, is het schilderij niet hard of ruw, maar harmonieus, er straalt rust uit. De eenvoudige compositie, het ingetogen kleurgebruik en ook de prachtige lucht op de achtergrond, dragen hieraan bij. Vooral in een aantal van Heesters' vroege werken zien wij overeenkomsten in onderwerp, kleur- en verfgbruik met de kunst van Vincent van Gogh. *'De koolsnijdsters'* doet wat betreft thematiek aan het vroege werk van Van Gogh denken. Toch is Heesters' werk anders. Van Gogh is veel feller en expressiever. Mijns inziens is dit voor een deel het gevolg van Heesters' meer ingetogen karakter. Maar het was zeker ook zijn doel om in een schilderij evenwicht en rust te leggen. Dit sloot aan bij de mening en smaak van veel mensen in zijn tijd.

Van zijn tijd

Jan Heesters was om meerdere redenen een kunstenaar van zijn tijd. Hij schilderde de alledaagse werkelijkheid in een realistische stijl. Hij maakte hierbij gebruik van zijn academische technieken en zijn tekentalent. De realiteit gaf hij op een subjectieve manier weer; we zien iets terug van de persoonlijkheid van de kunstenaar. Zijn kunstwerken zijn daarom vaak authentiek en ingetogen. Heesters zocht in zijn schilderijen naar verstillig en harmonie. Om die harmonie te bewerkstelligen, maakte hij gebruik van elementen uit moderne kunststromingen. Zijn werk sloot zo aan bij de denkbeelden van kunstcritici in het begin van de twintigste eeuw. De sfeer in het werk zal veel mensen van zijn tijd hebben aangesproken. Maar ook in deze tijd kunnen wij nog genieten van de harmonie in de kunst van Heesters.

Corine Molenaar, beheerder museum Jan Heestershuis

Tot 1893

Dit is alweer de 25^e keer dat we een uitgave van de Vriendenbrief voor u verzorgen en vorig jaar was het 25 jaar geleden dat Jan Heesters stierf: inderdaad lijkt het of de tijd vliegt.

Toch moet dat gevoel niet altijd zo voor mensen aanwezig geweest zijn. Eeuwenlang waren de landen van Europa agrarisch gebied. Dorpen en ook wel steden waren voor hun levensbehoeften afhankelijk van het hun omringend gebied. Het was een landschap van voornamelijk boerderijen en kleine stedelijke bebouwing waar lange tijd niet veel in veranderde. Zo zal ook Schijndel er als een echt boerendorp hebben uitgezien toen Jan Heesters hier in 1893 geboren werd. Natuurlijk gebeurde er wel van alles in de wereld. Veel Europese landen zijn dan nog druk bezig om Afrika te verdelen, vooral Frankrijk verwerft koloniale bezittingen in West -Afrika maar ook in Zuid-Oost Azië. Het nationalisme komt op in Europa en in het jaar voor zijn geboorte slaan de Belgen nog in de Congo een opstand neer van Arabische slavenhandelaren. Ook in de kunst gebeurt dat jaar van alles, bijvoorbeeld: de tentoonstelling van Edvard Munch (van De Schreeuw) moet sluiten in München, waarna Duitse kunstenaars zich uit protest keren tegen het establishment, zij vormen de eerste afscheidingsbeweging die staat voor het nieuwe en radicale in de kunst.

1893 - 1900

In 1890 is Wilhelmina haar vader Willem III opgevolgd en Koningin der Nederlanden geworden, met Emma als regentesse. Drie jaar later, in 1893, wordt Jan Heesters geboren in de Pompstraat in het gezin van de wagenmaker Dorus Heesters. In dat jaar wordt o.a. ook een versie van de interne verbrandingsmotor door Rudolf Diesel vervolmaakt, de ritssluiting uitgevonden en het eerste automatische vuurwapen geproduceerd. De Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright bouwt zijn eerste belangrijke werk (het Winslow House in River Forest in Illinois) en Victor Horta bouwt zijn eerste grote woongebouw in Art Nouveau stijl in de Rue Paul-Emile Janson in Brussel (Hotel Tassel). Nieuw Zeeland geeft als eerste land ter wereld vrouwen kiesrecht, Jaap Eden wordt voor het eerst wereldkampioen schaatsen en Tsjajkovsky overlijdt onder vreemde omstandigheden.

En wat zal er nog veel in de wereld om hem heen veranderen. Als Jan 7 jaar wordt, in 1900, is inmiddels de radiocommunicatie door Marconi uitgevonden, de ontdekking gedaan dat elektronen rond de atoomkern cirkelen, de bacterie is ontdekt die de builenpest veroorzaakt en er komen aspirines op de markt. Nicolaas II is tsaar van Rusland geworden en het Moskous Kunsttheater is opgericht. In Griekenland zijn de Olympische Spelen weer opgestart, Sigmund Freud komt met de psychoanalyse. De röntgenstraal, de calorie, de pleister, de autoband met lucht, het luchtschip, de

vrachtwagen en de bus zijn uitgevonden. De eerste autorace is gehouden en radioactieve bestraling wordt voor het eerst gebruikt bij kanker. In Zweden is Alfred Nobel overleden en heeft de Nobelprijs nagelaten. In Oostenrijk is de Wiener Sezession opgericht met Klimt en Wagner. In Canada is in Klondike een enorme goudzoekerstrek op gang gekomen, De schrijver Oscar Wilde is in Engeland in de gevangenis gekomen op verdenking van homoseksualiteit. De Dreyfuss affaire speelt nog, het grote politieke schandaal in Frankrijk waarvoor Emile Zola *J'accuse* schreef. Het warenhuis Harrods heeft de eerste lift van Londen en Braun ontdekt de kathode straalbuis (het belangrijkste onderdeel van televisies en monitoren). De productie van een uit viscosse gefabriceerde draad die kan worden geweven en geveerd, is opgestart. Natuurlijk is dit nog maar een greep uit de gebeurtenissen van die eerste 7 jaar, Jan Heesters zou de leeftijd van 89 jaar bereiken !

1900 - 1982

In Brabant is rond 1900 de zuigelingensterfte nog heel erg hoog, pas als een kruisvereniging met de pauselijke kleuren voet aan de grond krijgt, zal deze gaan dalen. Dorus Heesters en Allegonda Reijs trouwen in 1889 en in 1900 is het gezin Heesters compleet: slechts twee van de zes geboren kinderen zijn in leven gebleven: alleen Jan en Marie, de andere vier zijn nog geen vijf maanden oud geworden. In de twintigste eeuw zal Jan Heesters veel meemaken. Als hij eenentwintig is begint in 1914, de Eerste Wereldoorlog, niet voor niets de Great War genoemd en hoewel Nederland neutraal was, zal hij, als belezen en sociaal bewogen mens, deze oorlog zeker gevolgd hebben. Daarna is van 1940-1945 de Tweede Wereldoorlog, waar hij zelf actief is in het verzet en de verwoesting door de Engelsen van Schijndel meemaakt op het einde van die oorlog, waarbij de Pompstraat gespaard is gebleven.

De technische veranderingen gaan nu nog sneller, het straatbeeld is ingrijpend veranderd, sociale ontwikkelingen zorgen ervoor dat de mensen meer vrije tijd hebben en dit samen met de massamedia heeft ook veel invloed op de kunst. Door het uitwerken van het gebruik van staal en beton wordt al snel de eerste wolkenkrabber gebouwd. Architecten als Le Corbusier ontwerpen nieuwe steden met een verbeterde leefomgeving. Door de nieuwe uitvindingen is muziek nu voor veel mensen bereikbaar en radio en televisie zullen ook het leven van Jan Heesters binnenkomen. Reizen wordt door de moderne technieken ook makkelijker. Jan Heesters maakte al rond 1925 zijn Grand Tour (Frankrijk, Spanje, Tunesië en Italië), waarbij hij gebruik maakt van treinen. Enkele jaren later koopt hij zelfs een eigen auto, iets wat in die tijd niet voor veel mensen was weggelegd. Midden jaren dertig reist hij met zijn vriend Dillen in een verbouwde auto -een soort camper- al schilderend door het land.

Ook in zijn persoonlijk leven maakt hij veel mee, zijn moeder overlijdt in 1913, Jan is dan pas twintig jaar, zijn vader in 1933 en in 1943 zijn geliefde zus Marie. In 1945 trouwt hij met Maria van Eert en tot hun grote verdriet blijft dit huwelijk kinderloos. Maria overlijdt in 1980, twee jaar eerder dan haar man.

Tijdens het leven van Jan Heesters waren er grote veranderingen en er gebeurde heel veel in de wereld. Jan Heesters leefde daarin en schilderde en tekende zonder wezenlijke stijlbreuken, zijn hele leven wonend in de Pompstraat en bijna 40 jaar verbonden aan het Sint Janslyceum in Den Bosch als tekenleraar. Vanuit die omgeving zocht en vond hij "het buitengebeuren" door te reizen, veel contacten buiten Schijndel te leggen, als pionier auto te rijden, onderduikers te herbergen, etc..

Zijn huis droeg na zijn dood nog de oude sfeer uit. Daar danken wij nu een museum aan met een mooie herinnering aan de jaren dertig.

Tot nu

Douwe Draaisma schreef een boek *Waarom het lijkt dat de tijd sneller gaat als je ouder wordt*, iets waar iedereen wel eens aan denken moet.

De eerste Vriendenbrief kwam uit in april 2002 en kijk hoeveel er nu al weer veranderd is, alleen al in het Jan Heestershuis in deze korte tijd. Er is een prachtig paviljoen aangebouwd waarin kunstwerken goed uitkomen omdat het licht zo mooi binnenvalt. De professionalisering van het beleid is aan de tentoonstellingen duidelijk te zien. Zowel het museum als de Stichting Vrienden staan op internet. Er is een website van de Stichting Vrienden van het Jan Heestershuis, met o.a. informatie over onze lezingen, artikelen en een mogelijkheid om te communiceren met ons. De collectie is nu bijna geheel geregistreerd en gedigitaliseerd. Op www.thuisinbrabant.nl staan nu de tekeningen en de schilderijen van Jan Heesters.

Ik denk dat hij wel eens glimlachend naar beneden kijkt!

Anne-Marie Cornelissen

AGENDA & WETENSWAARDIGHEDEN

Museum Jan Heestershuis 073 - 54 92276

Pompstraat 17, 54 81 BL Schijndel

openingstijden: dinsdag t/m zondag 13.00 uur-17.00 uur.

- In mei jl. kregen wij het bericht van het plotselinge overlijden van Hanny Blaffert – van der Schoot. Het heeft ons geschokt. Zij is enkele jaren bestuurslid van onze Stichting geweest en met haar hebben we samen de basis gelegd voor hetgeen onze Stichting nu is. Daar zijn we dankbaar voor.
- **Kees Bol:** 22 juni - 21 september. Een must! Deze leerling van Jan Heesters exposeert met schilderijen in het paviljoen van het museum. Bij de expositie is een interview met Kees Bol over Jan Heesters te zien. Een echte aanrader voor iedereen die meer wilt weten over het leven van Heesters. Bol kan er zeer onderhoudend over vertellen.
- **Elmar Gille:** 28 september - 4 januari 2009 expositie in het Paviljoen. Op verschillende manieren heeft Elmar Gille geëxperimenteerd met grafische technieken en materialen, zodat een zeer divers oeuvre is ontstaan. Sinds kort schildert Gille ook met olieverf. In de expositie in het Heestershuis zijn, naast grafisch werk, voor het eerst zijn schilderijen te zien. Terugkerend thema in zijn werk is het Toscaanse landschap. Het leven in zijn landschappen lijkt op een mysterieuze manier stilgezet, waardoor het gemakkelijk is erin weg te dromen.
- **Jet van Zijl:** 28 september - 4 januari 2009 expositie in de Beeldentuin. In de kunstwerken van Jet van Zijl

uit Nistelrode staat de mens centraal. De kunstenares weet menselijke gevoelens vorm te geven in bronzen beelden. De beelden zijn figuratief en soms ook symbolisch van aard. Er spreekt vaak verwondering en kracht uit haar beelden. Belangrijke thema's in Van Zijls werk zijn meisjes, handen en de relaties tussen mensen.

- **Verhalen over Jan Heesters:** 16 oktober in het Heestershuis. In het kader van de Week van de Geschiedenis met als thema 'Verhalen van Nederland', organiseren het Museum Jan Heestershuis en de Stichting Vrienden van het Museum een avond over Jan Heesters. Tijdens een rondetafelgesprek met mensen die Heesters goed hebben gekend, wordt zijn leven vanuit verschillende invalshoeken belicht. Aan het gesprek zullen onder andere deelnemen: oudleerling Piet Goedhart, Wilma van Giersbergen die afstudeerde op "Jan Heesters", Jos de Regt, vriend en toeverlaat van Jan Heesters en oudburgemeester Scholte. Wilt u Jan Heesters, zijn leven en zijn werk beter leren kennen? Kom dan op donderdagavond 16 oktober om 20:00 uur in het Museum Jan Heestershuis. U krijgt nog een schriftelijke uitnodiging.
- *Met dank aan onze sponsors:*
 - Rabobank Schijndel
 - Restauratie-atelier Jos van Extel
 - Schijndels Weekblad
 - Woudstra architecten b.v.
 - Foto Keetels

Gekleurde ballonnen boven het Heestershuis.